

**Διερεύνηση επιμορφωτικών αναγκών των Συντονιστών Εκπαιδευτικού Έργου στο πεδίο
της Εκπαίδευσης Ενηλίκων**

**Research in training needs of the Educational Work Coordinators in the field of Adult
Education**

Κωνσταντίνα Ποθητού, *Νηπιαγωγός, Med, kwnstantinapoth@yahoo.gr*

Ιωσήφ Φραγκούλης, *Αν. Καθηγητής ΑΣΠΑΙΤΕ, sfaka@otenet.gr*

Konstantina Pothitou, *Kindergarten teacher, Med, kwnstantinapoth@yahoo.gr*

Iosif Fragkoulis, *Associate Professor of ASPETE, sfaka@otenet.gr*

Abstract: The present study approaches the issue of investigating the training needs of the Educational Work Coordinators in the field of Adult Education, with the aim of developing a Training program for them, based on the Principles and Methodology of Adult Education. To this end, qualitative research was carried out and Individual Focused Interviews were conducted. The sample of the research consisted of 15 Educational Work Coordinators, who serve in various Regions of Greece. Based on the results of the research, it appears that the majority of Educational Work Coordinators know, adopt, and accept to a sufficient extent the Principles of Adult Education, which refer to the requirements for effective learning and the basic characteristics of adult trainees in the way they learn, as well as the Methodology of Adult Education (educational module design, introductory meeting, teaching strategies methods, role of the instructor). Finally, the majority of the Coordinators seem to wish to be trained in Adult Education with a mixed model of training, namely in-person teaching and distance learning, and by trainers mainly individuals, who are well versed in the field of Adult Education and have relevant experience in the field.

Key-words: Investigating Training Needs, Educational Work Coordinators, Adult Education

Περίληψη: Η παρούσα έρευνα προσεγγίζει το θέμα της διερεύνησης των επιμορφωτικών αναγκών των Συντονιστών Εκπαιδευτικού Έργου στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, με σκοπό τη διαμόρφωση ενός προγράμματος Επιμόρφωσής τους, με βάση τις Αρχές και τη Μεθοδολογία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Για το σκοπό αυτό πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα και διεξήχθησαν Ατομικές Εστιασμένες Συνεντεύξεις. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 15 Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου, οι οποίοι υπηρετούν σε διάφορες Περιφέρειες της Ελλάδας. Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, φαίνεται ότι οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου στην πλειονότητά τους γνωρίζουν, υιοθετούν και αποδέχονται σε ικανοποιητικό βαθμό τις Αρχές Εκπαίδευσης Ενηλίκων, που αναφέρονται στις προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης και στα βασικά χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευόμενων ως προς τον τρόπο που μαθαίνουν, όπως και τη Μεθοδολογία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων (σχεδιασμός διδακτικής ενότητας, εναρκτήρια συνάντηση,

εκπαιδευτικές τεχνικές, ρόλος του εκπαιδευτή). Τέλος, η πλειοψηφία των Συντονιστών φαίνεται ότι επιθυμεί να επιμορφωθεί στην Εκπαίδευση Ενηλίκων με ένα μεικτό μοντέλο επιμόρφωσης, δηλαδή με δια ζώσης διδασκαλία και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και από επιμορφωτές κυρίως άτομα, τα οποία γνωρίζουν πολύ καλά το πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων αλλά διαθέτουν και αντίστοιχη εμπειρία στο εν λόγω πεδίο.

Λέξεις κλειδιά: Διερεύνηση επιμορφωτικών αναγκών, Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου, Εκπαίδευση Ενηλίκων

Εισαγωγή

Για να μπορεί ο σύγχρονος εκπαιδευτής ενηλίκων να ανταποκριθεί στις σύνθετες απαιτήσεις του ρόλου του, χρειάζεται να διαθέτει τις κατάλληλες γνώσεις, ικανότητες και στάσεις (Κόκκος, 2005). Μέχρι το 2003 δεν είχε γίνει κάποια εξειδικευμένη έρευνα που να εξετάζει τις γνώσεις, τις ικανότητες και τις στάσεις των εκπαιδευτών ενηλίκων της χώρας. Σε μια σειρά από μελέτες (Χαλάς, 2002, Γαλατά κ.ά., 1999, Δημουλάς κ.ά., 1995), οι οποίες είχαν ως αντικείμενο την κατάσταση του πεδίου της εκπαίδευσης ενηλίκων, διατυπώθηκαν ορισμένες διαπιστώσεις για τους εκπαιδευτές. Όλες οι έρευνες καταλήγουν στην άποψη ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτές ενηλίκων δεν ανταποκρίνονται επαρκώς στις απαιτήσεις του έργου τους. Ωστόσο, οι διαπιστώσεις αυτών των ερευνών έχουν γενικό χαρακτήρα και δεν επιτρέπουν την εξαγωγή ακριβών συμπερασμάτων για τα είδη των γνώσεων, ικανοτήτων και στάσεων που λείπουν από τους εκπαιδευτές (Κόκκος, 2005).

1. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των Ενηλίκων Εκπαιδευόμενων

Με βάση τη σχετική βιβλιογραφία (Brookfield, 1986·Courau, 2000·Houle, 1980·Knowles, 1998·Knox, 1977·Smith, 1993·Rogers, 1989·Williams, 1996) τα χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευόμενων, όπως αναφέρονται στον Κόκκος, 2005 είναι τα εξής:

A. Έρχονται στην εκπαίδευση με συγκεκριμένους στόχους. Σε αντίθεση με τους ανήλικους μαθητές, όπου η μαθητική τους ιδιότητα είναι συνυφασμένη με την ηλικία και τις υποχρεώσεις τους, οι ενήλικες όταν αποφασίζουν να συμμετάσχουν σε ένα πρόγραμμα κατάρτισης, το κάνουν για συγκεκριμένους λόγους και έχουν συγκεκριμένους στόχους (επαγγελματικοί στόχοι, στόχοι εκπλήρωσης κοινωνικών ρόλων, στόχοι προσωπικής ανάπτυξης, στόχοι απόκτησης κύρους).

B. Έχουν ευρύ φάσμα εμπειριών. Οι εκπαιδευόμενοι κατέχουν πρότερες γνώσεις και εμπειρίες που θα πρέπει να γίνουν αφετηρία για τη νέα μάθηση.

Γ. Έχουν αποκρυσταλλώσει τους προτιμώμενους τρόπους μάθησης. Οι εκπαιδευόμενοι μέσα από διάφορες μαθησιακές δραστηριότητες, στις οποίες συμμετείχαν στο παρελθόν, έχουν καταλήξει σε προτιμώμενους τρόπους μάθησης ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, τις ικανότητες και τις εμπειρίες τους.

Δ. Έχουν την τάση για ενεργητική συμμετοχή. Οι ενήλικες προτιμούν να ζητείται η γνώμη τους, να υπάρχει ανοικτός διάλογος, επικοινωνία και η τάση για ενεργητική συμμετοχή κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Ο στείρος μονόλογος του εκπαιδευτή τους απωθεί.

Ε. Αντιμετωπίζουν εμπόδια στη μάθηση. Τα εμπόδια στη μάθηση μπορούν να ενταχθούν στις εξής κατηγορίες: 1) Εμπόδια που οφείλονται στην κακή οργάνωση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας και εμπόδια που απορρέουν από τις κοινωνικές υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των ενήλικων εκπαιδευόμενων και 2) τα εσωτερικά εμπόδια, τα οποία διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες, α) τα εμπόδια που σχετίζονται με τις προϋπάρχουσες γνώσεις και β) τα εμπόδια που απορρέουν από ψυχολογικούς παράγοντες.

ΣΤ. Αναπτύσσουν μηχανισμούς άμυνας και παραίτησης. Αρκετές φορές, τα άτομα που καλούνται να υιοθετήσουν νέες γνώσεις και αξίες αλλά δυσκολεύονται από εσωτερικά εμπόδια, καταφεύγουν σε διάφορους μηχανισμούς προσπαθώντας να μην αμφισβητήσουν αυτά που πιστεύουν. Έτσι, μπορεί να μην αποδέχονται τις απόψεις του εκπαιδευτή και να εκφράζουν μια άμεση ή έμμεση παραίτηση από την εκπαιδευτική διαδικασία.

1.1. Προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης

Με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων, παρατίθενται ορισμένες βασικές προϋποθέσεις, με βάση τις οποίες είναι δυνατόν οι ενήλικες να εκπαιδεύονται αποτελεσματικά (Noye&Piveteau, 1999·Courau, 2000·Jaques, 2004·Κόκκος, 2005):

Α. Η εκπαίδευση έχει εθελοντικό χαρακτήρα. Η πίεση προς τους ενήλικους να συμμετάσχουν σε ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα έχει σχεδόν πάντα αρνητικά αποτελέσματα.

Β. Αποσαφηνίζονται οι εκπαιδευτικοί στόχοι. Σημαντικό ρόλο στην επιτυχή διεξαγωγή μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας παίζει η αναγνώριση των στόχων των εκπαιδευόμενων και το να γίνουν οι στόχοι αυτοί σαφείς, ρεαλιστικοί, συνδεδεμένοι με τις δικές τους υποκειμενικές ανάγκες αλλά και τις αντικειμενικές ανάγκες του κοινωνικού και επαγγελματικού περιγυρου.

Γ. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι άρτια οργανωμένο σε όλα τα επίπεδα. Παρατηρείται αντίδραση εκ μέρους των εκπαιδευόμενων όταν ένα πρόγραμμα έχει αδυναμίες στην ποιότητα, την υποδομή, το εκπαιδευτικό υλικό, τη γραμματειακή υποστήριξη και την εκπλήρωση οικονομικών και άλλων υποχρεώσεων προς τους συμμετέχοντες.

Δ. Το περιεχόμενο έχει άμεση σχέση με τις ανάγκες και τις εμπειρίες των εκπαιδευόμενων. Τα θέματα, τα παραδείγματα και τα προβλήματα θα πρέπει να συνδέονται με καταστάσεις που αντιμετωπίζουν ή μπορεί να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευόμενοι.

Ε. Λαμβάνονται υπόψη οι προτιμώμενοι τρόποι μάθησης. Είναι απαραίτητη η εξατομικευμένη προσέγγιση του τρόπου με τον οποίο κάθε εκπαιδευόμενος μαθαίνει καλύτερα, ώστε να διοργανώνεται κατάλληλα η διδασκαλία.

ΣΤ. Ενθαρρύνεται σταδιακά η ενεργητική συμμετοχή στην εκπαιδευτική διεργασία. Ο εκπαιδευτής δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους να συμμετέχουν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Ζ. Διερευνώνται τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευόμενοι στη μάθηση, καθώς και οι τρόποι για την υπέρβασή τους. Ο εκπαιδευτής προσπαθεί να αντιμετωπίσει τους παράγοντες που ενδεχομένως εμποδίζουν τη μάθηση των εκπαιδευόμενων με σκοπό να τους εξαλείψει.

Η. Διαμορφώνεται μαθησιακό κλίμα που χαρακτηρίζεται από ουσιαστική επικοινωνία, συνεργατικό πνεύμα και αμοιβαίο σεβασμό. Ένα τέτοιο κλίμα είναι απαραίτητο, ώστε να λειτουργήσουν όλες οι προηγούμενες προϋποθέσεις. Ο εκπαιδευτής δεν λειτουργεί ως καθοδηγητής ή ως αυθεντία. Είναι ο συντονιστής, ο καταλύτης της μαθησιακής διεργασίας, βοηθά τους εκπαιδευόμενους του στη σταδιακή προσέγγιση του εκάστοτε ζητήματος, ενθαρρύνει την ευρετική πορεία προς τη γνώση, βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με τους εκπαιδευόμενους, τους τροφοδοτεί με εναύσματα, συνεργάζεται δημιουργικά μαζί τους.

1.2. Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων Εκπαιδευόμενων

Βασικό στοιχείο για ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα είναι οι γνώσεις του εκπαιδευτή ενηλίκων ως προς τον σχεδιασμό του. Ο εκπαιδευτής ενηλίκων θα πρέπει να γνωρίζει τα βασικά μεθοδολογικά στοιχεία για το σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας αλλά και της εναρκτήριας συνάντησης με τους εκπαιδευόμενους σε ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα. Πιο αναλυτικά, ο εκπαιδευτής οφείλει να υλοποιεί τις παρακάτω ενέργειες για τον σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας σε ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης ενηλίκων (Γιαννακοπούλου, 2008): Διερεύνηση των χαρακτηριστικών και των εκπαιδευτικών αναγκών των εκπαιδευόμενων, προσδιορισμός των εκπαιδευτικών στόχων της ενότητας σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων, προσδιορισμός της ύλης που θα καλυφθεί σε κάθε ενότητα σε συνάρτηση με τον διαθέσιμο χρόνο, προσδιορισμός των κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών, εποπτικών μέσων και διδακτικού υλικού καθώς και ο προσδιορισμός της μεθόδου και των μέσων αξιολόγησης των αποτελεσμάτων μιας διδακτικής ενότητας. Ως προς την εναρκτήρια συνάντηση, σύμφωνα με τον Κόκκο (2005), η πρώτη συνάντηση του εκπαιδευτή με τους εκπαιδευόμενους του έχει πολύ σημαντικό ρόλο στην όλη εξέλιξη του προγράμματος και αποτελεί μια πολύ βασική τεχνική. Η εναρκτήρια συνάντηση λοιπόν, θα πρέπει να περιλαμβάνει την αυτοπαρουσίαση του εκπαιδευτή, την παρουσίαση των εκπαιδευόμενων, καθώς και των στόχων και των προσδοκιών τους, τη διερεύνηση υπαρχουσών γνώσεων, ικανοτήτων, στάσεων και εμπειριών των εκπαιδευόμενων – πρότερες γνώσεις και εμπειρίες- , την παρουσίαση των στόχων και του αντικείμενου της διδακτικής παρέμβασης, τη διαπραγμάτευση των στόχων της διδακτικής ενότητας με τους εκπαιδευόμενους προκειμένου να προκύψει ένα «εκπαιδευτικό σύμβολο» σχετικά με τη διεξαγωγή της διδακτικής παρέμβασης και μια πρώτη επεξεργασία βασικών ζητημάτων του αντικείμενου του προγράμματος, με σκοπό να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι μια πρώτη εικόνα αυτού που θα διδαχθούν.

Καθοριστικό ρόλο στην επιτυχή διεξαγωγή και ολοκλήρωση ενός επιμορφωτικού προγράμματος ενηλίκων κατέχει η επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών από τους εκπαιδευτές ενηλίκων. Σύμφωνα με τον Κόκκο (2005), «η ενεργητική συμμετοχή προωθείται μέσα από μεθόδους που αναπτύσσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ του εκπαιδευτή και των εκπαιδευόμενων αλλά και μεταξύ των ίδιων των εκπαιδευόμενων και δίνουν στους τελευταίους πηγές, ώστε να αναζητούν πληροφορίες, να αναπτύσσουν την κριτική τους ικανότητα, να επεξεργάζονται λύσεις, να μαθαίνουν πράττοντας». Οι συμμετοχικές εκπαιδευτικές τεχνικές, με βάση και όσα προαναφέρθηκαν, είναι ο Καταιγισμός Ιδεών, οι Ομάδες Εργασίας, οι Ερωτήσεις-Απαντήσεις, το Παιχνίδι Ρόλων, η Μελέτη Περίπτωσης, η Συζήτηση, οι Ασκήσεις, η Επίδειξη, η Προσομοίωση, η Αυτοκατευθυνόμενη Μάθηση, η Λύση Προβλήματος, η Εκπαιδευτική Επίσκεψη και η Συνέντευξη από ειδικό. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί, ότι η εισήγηση δεν απορρίπτεται ως εκπαιδευτική τεχνική αλλά εμπλουτισμένη με συζήτηση και με ερωτήσεις-απαντήσεις είναι αποδεκτή.

Με βάση τη σχετική βιβλιογραφία (Γιαννακοπούλου, 2008, Κόκκος, 2005, Φραγκούλης, 2003) ο εκπαιδευτής ενηλίκων μπορεί να λειτουργεί ως καθοδηγητής, ο οποίος συντονίζει τη μαθησιακή διαδικασία με διαρκή ενθάρρυνση, ως καταλύτης, που ενεργοποιεί και υποκινεί συστηματικά τις αναγκαίες μαθησιακές διαδικασίες των εκπαιδευόμενων, ως εμπυχωτής, που υποκινεί τους εκπαιδευόμενους και επιδιώκει τη συνειδητοποίηση εκ μέρους τους της αλληλοεκτίμησης και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ως διαμεσολαβητής, που οργανώνει και διευκολύνει την πρόσβασή τους στο μεγαλύτερο δυνατό φάσμα πηγών μάθησης, ως κριτικός φίλος, που είναι ανοικτός στο διάλογο και στις αντιδράσεις των εκπαιδευόμενων, ως συντονιστής που διευκρινίζει τους στόχους και εποπτεύει τις δραστηριότητες του προγράμματος εκπαίδευσης, ως υποστηρικτής, που υποστηρίζει με όλους τους τρόπους με όλα τα μέσα που διαθέτει τους εκπαιδευόμενους για την επίτευξη τόσο των ατομικών όσο και των στόχων της ομάδας και τέλος, ως διευκολυντής που δημιουργεί συνθήκες μάθησης με βάση προσωπικά χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντα των εκπαιδευόμενων.

2. Μεθοδολογία Έρευνας

2.1. Σκοπός-Στόχοι-Ερευνητικά Ερωτήματα

Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών των Συντονιστών Εκπαιδευτικού Έργου στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, με σκοπό τη διαμόρφωση ενός προγράμματος Επιμόρφωσης βασισμένο στις ανάγκες των Συντονιστών αλλά και στις βασικές αρχές και τη μεθοδολογία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Ειδικότερα στόχοι της εργασίας ήταν:

- ❖ Να διερευνηθεί ο βαθμός αποδοχής και υιοθέτησης εκ μέρους των Σ.Ε.Ε. των βασικών αρχών μάθησης των ενηλίκων εκπαιδευόμενων.
- ❖ Να διερευνηθεί ο βαθμός αποδοχής και υιοθέτησης των διδακτικών ενεργειών σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας.

- ❖ Να διερευνηθεί ποιες εκπαιδευτικές τεχνικές αξιοποιούν και εφαρμόζουν κατά την υλοποίηση των επιμορφωτικών τους προγραμμάτων.
- ❖ Να διερευνηθεί ποιους ρόλους υιοθετούν ως εκπαιδευτές κατά την υλοποίηση των επιμορφωτικών τους προγραμμάτων.
- ❖ Να διερευνηθούν οι επιμορφωτικές τους ανάγκες στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- ❖ Τέλος, να προσδιοριστούν το περιεχόμενο και η μορφή της επιμόρφωσης που επιθυμούν στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Ο σκοπός της έρευνας καθόρισε και τα ερευνητικά ερωτήματα. Τα ερευνητικά ερωτήματα, στα οποία επιχείρησε να απαντήσει η παρούσα έρευνα είναι τα εξής:

- ❖ 1) Ποιες είναι οι επιμορφωτικές ανάγκες των Συντονιστών Εκπαιδευτικού Έργου στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων;
- ❖ 2) Τι είδους επιμόρφωση επιθυμούν οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων;

2.2. Εργαλείο διεξαγωγής της έρευνας

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο συλλογής δεδομένων η συνέντευξη και συγκεκριμένα διεξήχθησαν ατομικές εστιασμένες συνεντεύξεις (Cohen, Manion&Morrison, 2008). Ως μέθοδος ανάλυσης των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου και ως μονάδα ανάλυσης το θέμα (Δημητρόπουλος, 2001).

2.3. Δείγμα έρευνας- Περιορισμοί

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 15 Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου, οι οποίοι υπηρετούν σε διάφορα Π.Ε.Κ.Ε.Σ. σε όλη την Ελλάδα. Από τους 15 Σ.Ε.Ε. που συμμετείχαν στην έρευνα, οι 12 είναι άνδρες και οι 3 είναι γυναίκες. Θα πρέπει ωστόσο, να αναφερθεί ότι παρατηρήθηκε έλλειψη ενδιαφέροντος για συμμετοχή εκ μέρους των Σ.Ε.Ε., με αποτέλεσμα να μην υλοποιηθεί η έρευνα όπως αρχικά είχε σχεδιαστεί.

3. Αποτελέσματα

3.1. Απόψεις των Συντονιστών Εκπαιδευτικού Έργου για τις Αρχές της Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Σχετικά με τις Αρχές της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, οι Συντονιστές αναφέρονται στις περισσότερες από τις προϋποθέσεις της αποτελεσματικής μάθησης και στα περισσότερα από τα βασικά χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευόμενων ως προς τον τρόπο που μαθαίνουν. Φαίνεται λοιπόν, ότιτις αναγνωρίζουν και τις αξιοποιούν σε μεγάλο ποσοστό. Πιο συγκεκριμένα, δηλώνουν:

«Οι ενήλικες είναι άνθρωποι που θέλουν να μάθουν... εάν συμβαίνει στο δεν θέλω τότε δεν έχει νόημα. Θεωρώ ότι οι ενήλικες είναι μια ειδική κατηγορία ανθρώπων, οι οποίοι γενικά ακόμα κι αν βρεθούν ως μαθητές σε κάποιο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας ή γενικότερα σε ένα εσπερινό σχολείο, ανήκουν στην κατηγορία ανθρώπων οι οποίοι θέλουν να μάθουν, επομένως είναι δεκτικοί στη μάθηση, μπορεί να τους βοηθήσει σίγουρα η διδασκαλία» (Σ.Ε.Ε.ΣΤ)

«Το περιεχόμενο να έχει σχέση με τα ενδιαφέροντά τους, με τον τρόπο που αυτό γίνεται, δηλαδή με την μεθοδολογία και τις πρακτικές που ακολουθούνται και με κίνητρα που ενδεχομένως παρέχονται» (Σ.Ε.Ε.ΙΓ')

«Να είναι το πλαίσιο συμβατό με την εκπαίδευση ενηλίκων, όταν λέω το πλαίσιο να είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείται η εκπαιδευτική διαδικασία, δηλαδή να τηρούνται οι βασικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων. Γενικώς, η εστίαση στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των ίδιων των εκπαιδευόμενων, ο σεβασμός στους δικούς τους ρυθμούς μάθησης και κυρίως βέβαια η αξιοποίηση της δικής τους εμπειρίας» (Σ.Ε.Ε.Β)

«Συνήθως αντιπαθούν να ακούνε θεωρίες, δηλαδή πολλές φορές γίνεται αυτό το σφάλμα από πολλούς εκπαιδευτές ενηλίκων... Αυτά συνήθως είναι πολύ ξερά πράγματα. Εντάξει μπορεί κάποια στιγμή να πρέπει να αναφερθείς αλλά αυτά είναι πολύ ξερά πράγματα για τους εκπαιδευτικούς της μέσης εκπαίδευσης κι απ' ότι ξέρω και της πρωτοβάθμιας» (Σ.Ε.Ε.Α)

«Να υπάρχει μια ενεργός συμμετοχή» (Σ.Ε.Ε.Ι)

«Γιατί υπάρχει μια δυσκολία στους ενήλικες σε σχέση με το χρόνο που μπορούν να αφιερώσουν, οπότε πρέπει να τους σεβαστείς και να τους δώσεις το χρόνο που χρειάζονται» (Σ.Ε.Ε.Ζ)

«Να υπάρχει ένα πνεύμα συνεργασίας... πρέπει να τους σεβαστείς και να τους δώσεις το χρόνο που χρειάζονται» (Σ.Ε.Ε.Ζ)

«Να αντιμετωπίζονται σαν ενήλικες, να μπορούν να αντιμετωπίσουν τα εμπόδια που έχουν τα εσωτερικά και τα εξωτερικά» (Σ.Ε.Ε.Ι)

3.2. Απόψεις των Συντονιστών Εκπαιδευτικού Έργου για τη Μεθοδολογία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Αναφορικά με τη Μεθοδολογία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού έργου φαίνεται ότι αναγνωρίζουν, υιοθετούν και αποδέχονται τη Μεθοδολογία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, δηλαδή τα βασικά στοιχεία για το σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας, την οργάνωση της εναρκτήριας συνάντησης με τους εκπαιδευόμενους, τις τεχνικές που αξιοποιούν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και του ρόλου που έχουν σε αυτή. Πιο αναλυτικά, οι συνεντευξιαζόμενοι απαντούν:

«Εξαρτάται τις ανάγκες τους, τις επιμορφωτικές ανάγκες τους, πρώτα η ανίχνευση των επιμορφωτικών αναγκών και μετά σχεδιάζεις ανάλογα με τους πόρους που έχεις» (Σ.Ε.Ε.Ι)

«Το σχεδιάζω, θα πρέπει να προσδιορίσω ποιος είναι ο σκοπός της συγκεκριμένης επιμόρφωσης, ποιοι θα είναι οι επιμέρους στόχοι, τι θα επιδιώξω σε επίπεδο στόχων, γνώσεων

και δεξιοτήτων για τους επιμορφούμενους, σαφής προσδιορισμός περιεχομένου και αφού γίνουν όλα αυτά θα γίνει ο σχεδιασμός σε επίπεδο μεθοδολογίας, δηλαδή τι μεθόδους θα χρησιμοποιήσω και πως θα δομηθεί όλο αυτό χρονικά και πως θα σχεδιαστεί βήμα βήμα, έτσι ώστε να είμαι όσο περισσότερο μπορώ προετοιμασμένη αξιοποιώντας διάφορες τεχνικές από τις τεχνικές που αξιοποιούνται στη μεθοδολογία της επιμόρφωσης και ποτέ δεν ξεχνάω να βάζω και ένα κομμάτι αξιολόγησης στο τέλος, για να ξέρω την επόμενη φορά πως θα λειτουργήσω με βάση αυτά που θα πουν οι συνάδελφοι» (Σ.Ε.Ε.Ζ)

«Πέρα από τη γνωριμία και την παρουσίαση, θα πρέπει κανείς να προσπαθήσει να καταλάβει ποιες είναι οι ανάγκες των εκπαιδευόμενων. Συνήθως το κάνουν από πριν με ένα ερωτηματολόγιο. Να δεις ποιες είναι οι προσδοκίες των εκπαιδευόμενων, τις καταγράφεις και στο τέλος βλέπεις σε ποιο βαθμό ανταποκρίθηκε το πρόγραμμα στις προσδοκίες των εκπαιδευόμενων» (Σ.Ε.Ε.ΙΕ')

«Συνεργασία, σε ομάδες δουλεύω πάντοτε. Συνεργατική μάθηση, η οποία βολεύει πάρα πολύ... τουλάχιστον σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο θέλουν τη συνεργασία των ανθρώπων» (Σ.Ε.Ε.Γ)

«Κατά τη γνώμη μου, καλό είναι ο εκπαιδευτής να είναι συντονιστής και διαμεσολαβητής» (Σ.Ε.Ε.ΙΔ')

3.3. Απόψεις των Συντονιστών Εκπαιδευτικού Έργου για τις Επιμορφωτικές τους Ανάγκες στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Ως προς την ανάγκη τους να επιμορφωθούν, η πλειοψηφία των Συντονιστών δήλωσε πως επιθυμεί να επιμορφωθεί, καθώς θεωρούν πως οι ίδιοι ως εκπαιδευτές ενηλίκων, οφείλουν να μαθαίνουν οτιδήποτε «νέο» υπάρχει στο εν λόγω πεδίο, όπως επίσης θεωρούν αναγκαία την επικαιροποίηση των γνώσεών τους. Πιο αναλυτικά δηλώνουν:

«Θα είχα πολύ έντονη πρόθεση να παρακολουθήσω κάτι τέτοιο περισσότερο από επιστημονική περιέργεια αλλά και επειδή δεν έχω επιμορφωθεί ποτέ πάνω σε αυτό το θέμα. Αυτό ακούγεται εξωφρενικό αλλά είμαστε στην Ελλάδα» (Σ.Ε.Ε.Α)

«Ο κάθε άνθρωπος όταν παρακολουθεί ένα πρόγραμμα, το οποίο έχει να κάνει με την εκπαίδευση ενηλίκων είναι κάτι πάρα πολύ θετικό, καθώς σίγουρα όσο καταρτισμένος κι αν είναι μπορεί κάτι να του διαφύγει αλλά πιστεύω ότι ακόμα κι όσον αφορά την επαγγελματική ανάπτυξη μέσα από μια τέτοια διαδικασία μπορεί και ο ίδιος να βρει περιθώρια αυτοβελτίωσης, διότι και ο ίδιος είναι ενήλικας και είναι πολύ θετικό να επιμορφώνεται» (Σ.Ε.Ε.ΣΤ)

Όσον αφορά τα πεδία στα οποία επιθυμούν να επιμορφωθούν, οι Συντονιστές αναφέρουν ότι επιθυμούν να επιμορφωθούν στις διδακτικές τεχνικές της εκπαίδευσης ενηλίκων, στην αξιοποίηση των ΤΠΕ, την αξιοποίηση της τέχνης, καθώς και στις ειδικές μαθησιακές ανάγκες των ενηλίκων. Οι συνεντευξιαζόμενοι δηλώνουν σχετικά:

«Στις διδακτικές τεχνικές, στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση ενηλίκων -πολύ σημαντικό είναι αυτό- και σε καινούρια πράγματα που ενδεχομένως έχουν προκύψει από την έρευνα και δεν τα ξέρω» (Σ.Ε.Ε.Β)

«Την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση ενηλίκων. Καταρχήν είμαστε όλοι δια βίου μαθητές, υπάρχουν νέα αντικείμενα και νέες θεματικές. Επίσης, θα με ενδιέφερε η μετασχηματίζουσα μάθηση του Mezirow» (Σ.Ε.Ε.ΙΕ')

«Θα με ενδιέφερε το πώς επιμορφώνουν ενήλικες με ειδικές μαθησιακές ανάγκες, για παράδειγμα ενήλικες που έχουν δυσλεξία, που είναι τυφλοί, που έχουν αυτισμό» (Σ.Ε.Ε.Θ)

Για τη μορφή που θα ήθελαν να έχει το πρόγραμμα που θα παρακολουθήσουν οι Συντονιστές επιθυμούν ένα μεικτό πρόγραμμα με δια ζώσης συναντήσεις αλλά και εξ αποστάσεως. Συγκεκριμένα αναφέρουν:

«Αυτή τη στιγμή η καλύτερη επιμορφωτική μέθοδος είναι η μεικτή. Αυτά που έχω διαβάσει και αυτά που έχω αντιληφθεί με κάνουν να προτιμώ αυτή τη μέθοδο. Αυτό επιζητούν και οι εκπαιδευτικοί. Το λέω και το εγγυώμαι» (Σ.Ε.Ε.ΙΔ')

«Μεικτό. Όταν τα δια ζώσης όταν είναι μεγάλα είναι κουραστικά οπότε νομίζω η μεικτή μορφή είναι η ιδανική. Το μεικτό έχει πάρα πολλά πλεονεκτήματα και εξυπηρετεί περισσότερο τους εκπαιδευόμενους» (Σ.Ε.Ε.ΙΕ')

Τέλος, ως προς τους εκπαιδευτές που θα επιθυμούσαν να τους επιμορφώσουν, οι Συντονιστές θεωρούν ότι ένας εκπαιδευτής πρέπει να γνωρίζει πολύ καλά το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων αλλά και να διαθέτει αντίστοιχη διδακτική εμπειρία στον εν λόγω πεδίο. Πιο συγκεκριμένα αναφέρουν:

«Θέλεις έναν άνθρωπο που να έχει τις γνώσεις στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο, να έχει τις γνώσεις από την εκπαίδευση ενηλίκων και συνήθως αυτοί μπορεί να είναι άνθρωποι που εμπλέκονται σε αυτό το κομμάτι, δηλαδή δεν χρειάζεται να είναι ούτε καθηγητής Πανεπιστημίου αλλά ούτε κάτι εξεζητημένο. Έναν άνθρωπο που να συνδυάζει τα παραπάνω» (Σ.Ε.Ε.Γ)

«Έχει σχέση πόσο καλά ξέρει την εκπαίδευση ενηλίκων, πόσο καλά ξέρει το πεδίο του και εν τέλει με ποιες προϋποθέσεις μπαίνει στη διαδικασία. Καλός επιμορφωτής είναι αυτός που μπαίνει στη διαδικασία με ετοιμότητα που ξέρει το αντικείμενό του, ξέρει την εκπαίδευση ενηλίκων καλά. Δεν μπορώ να κατηγοριοποιήσω και να πω συγκεκριμένη ομάδα» (Σ.Ε.Ε.ΙΓ')

4. Συμπεράσματα

Με βάση τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, φαίνεται ότι οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου που συμμετείχαν στην έρευνα, γνωρίζουν, υιοθετούν και αποδέχονται τις βασικές αρχές του πεδίου της Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Brookfield, 1986·Courau, 2000·Houle, 1980·Knowles, 1998·Knox, 1977·Smith, 1993·Rogers, 1989·Williams, 1996·Κόκκος, 2005). Με βάση τα όσα ανέφεραν, οι περισσότεροι Συντονιστές αναφέρονται στις περισσότερες από τις προϋποθέσεις της αποτελεσματικής μάθησης και στα περισσότερα από

τα βασικά χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευόμενων ως προς τον τρόπο που μαθαίνουν (Noye&Piveteau, 1999·Courau, 2000·Jaques, 2004·Κόκκος, 2005).Επίσης, οι Σ.Ε.Ε. φαίνεται ότι αναγνωρίζουν, υιοθετούν και αποδέχονται τη Μεθοδολογία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, δηλαδή τα βασικά στοιχεία για το σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας, την οργάνωση της εναρκτήριας συνάντησης με τους εκπαιδευόμενους, τις τεχνικές που αξιοποιούν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και του ρόλου που έχουν σε αυτή(Γιαννακοπούλου, 2008, Κόκκος, 2005, Φραγκούλης, 2003).Όσον αφορά την επιθυμία των Σ.Ε.Ε. να επιμορφωθούν στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, η πλειοψηφία των Συντονιστών δήλωσε πως επιθυμεί να επιμορφωθεί, καθώς θεωρούν πως οι ίδιοι ως εκπαιδευτές ενηλίκων, οφείλουν να μαθαίνουν οτιδήποτε «νέο» υπάρχει στο εν λόγω πεδίο, όπως επίσης θεωρούν αναγκαία την επικαιροποίηση των γνώσεών τους.Οι περισσότεροι Σ.Ε.Ε. θεωρούν πως έχουν ανάγκη να επιμορφωθούν στις εκπαιδευτικές τεχνικές της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, σε νέες τεχνικές που ενδεχομένως υπάρχουν αλλά χρειάζονται επίσης και μια επικαιροποίηση των γνώσεών τους επάνω σε αυτό το θέμα. Ακόμη, αναφέρθηκε πως υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης σε όλο το φάσμα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στη μαθησιακή και εκπαιδευτική διαδικασία, όπως και στην αξιοποίηση της τέχνης και στις ειδικές μαθησιακές ανάγκες των ενηλίκων εκπαιδευόμενων.Η πλειοψηφία των Συντονιστών, οι οποίοι δήλωσαν πως επιθυμούν να επιμορφωθούν στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, δηλώνουν ότι η μορφή του επιμορφωτικού προγράμματος που θα παρακολουθήσουν θέλουν να είναι «μικτό σύστημα», το οποίο θα είναι με δια ζώσης διδασκαλία αλλά και εξ αποστάσεως εκπαίδευση.Η πλειοψηφία των Σ.Ε.Ε. θεωρεί κατάλληλο επιμορφωτή για ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων, έναν εκπαιδευτή, ο οποίος γνωρίζει τις θεωρίες της εκπαίδευσης ενηλίκων, τη μεθοδολογία του εν λόγω πεδίου αλλά διαθέτει επίσης και τις αντίστοιχες ικανότητες, δεξιότητες και εμπειρία, ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει στο ρόλο του. Αναφέρουν επίσης, ότι πολύ σημαντικό στοιχείο είναι ο εκπαιδευτής να αγαπά τη δουλειά του, να έχει όρεξη και θέληση για αυτό που κάνει καθώς αυτό είναι το στοιχείο-κλειδί για να είναι καλός επιμορφωτής.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Brookfield, St. (1986). *Understanding and Facilitating Adult Learning*. TheOpenUniversityPress.
- Γαλατά, Β. Δ., &Ρομπόλης, Κ. Σ.(1999): *Η δια βίου Επαγγελματική Κατάρτιση στην Ελλάδα*.Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.
- Γιαννακοπούλου, Ε. (2008). *Ο ρόλος του εκπαιδευτή ενηλίκων*. Στο Α. Κόκκος κ.ά. (επιμ.) *Εκπαιδευτικές Μέθοδοι-Ομάδα Εκπαιδευόμενων* (Τόμ. Δ'). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Cohen, L., Manion, L. &Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Courau, S. (2000). *Τα βασικά «Εργαλεία» του Εκπαιδευτή Ενηλίκων*. (μτφρ.: Ευγενία Μουτσοπούλου). Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Δημητρόπουλος, Σ. (2001). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας. Ένα συστημικό μοντέλο*. Αθήνα: Έλλην.
- Δημουλάς, Κ., Σιδηρά, Β., & Γαλατά, Β. (1995). *Συμμετοχική μεθοδολογία εκπαίδευσης ενηλίκων: Μέθοδοι και τεχνικές εφαρμογής*. Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.
- Houle, C. (1980). *Continuing Learning in the Professions*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Jaques, D. (2004). *Μάθηση σε ομάδες*. (μτφρ.: Νίκη Φίλιπς). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α. (2005α). *Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων: Θεωρητικό Πλαίσιο και Προϋποθέσεις Μάθησης*. τ. Α΄. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κόκκος, Α. (2005β). *Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων: Εκπαιδευτικές Μέθοδοι*. τ. Β΄. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Knowles, M. (1998). *The Adult Learner*. Houston Texas: Gulf Publishing Company.
- Κnox, A. (1977). *Adult Development and Learning: A Handbook on Individual Growth and Competence in the Adult Years*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Noye, D., & Riveteau, J. (1999). *Πρακτικός Οδηγός του Εκπαιδευτή*. (μτφρ.: Ελευθερία Ζέη). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Rogers, J. (1989). *Adult Learning*. The Open University Press.
- Smith, R. (1993). *Learning How to Learn*. The Open University Press.
- ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2001). *Ενημέρωση των Σχολικών Συμβούλων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στα νέα βιβλία*. Αθήνα: 11-12 Δεκεμβρίου 2001.
- ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2005). *Επιμόρφωση Σχολικών συμβούλων και εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Προσχολικής Εκπαίδευσης στο ΔΕΠΠΣ και το ΑΠΣ*.
- Φραγκούλης, Ι. (2003). *Δια Βίου Εκπαίδευση και Περιβαλλοντική Αγωγή. Διδακτικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Φραγκούλης, Ι. & Φραντζή, Φ. (2010). *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις της Τοπικής Ιστορίας στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Πάτρα: Πικραμένος.
- Williams, E. (1996). *So... you want to teach adults*. Scarborough Ontario: Pippin Publishing Corporation.
- Χαλάς, Γ. (2002). *Ολική Ποιότητα Κατάρτισης*. Εκδόσεις: Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας.